

รายงานผล

การถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ จังหวัดสกลนคร

จัดทำโดย

กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต

สำนักงานเกษตรจังหวัดสกลนคร กรมส่งเสริมการเกษตร

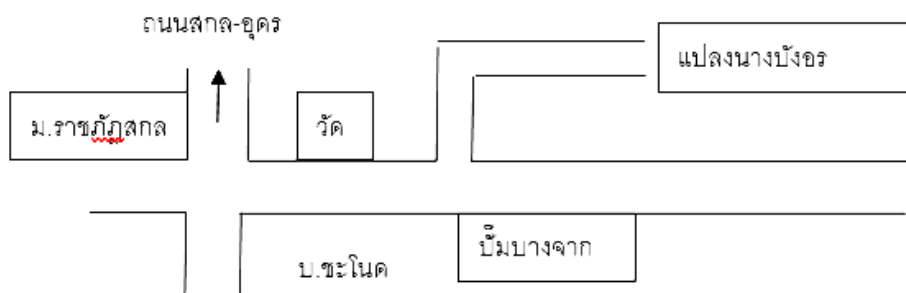
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

เกษตรกรต้นแบบ นางบังอร ไชยเสนา

ชื่อ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
สถานที่ตั้ง : บ้าน...น้อยจอมศรี.....หมู่ที่...๔ ตำบลฮาโหล อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
พิกัด : X ๑๐๔๗๙๐.๔๓ Y ๑๙๐๕๕๘๖.๐๘

แผนที่ไปศูนย์เรียนรู้

ชื่อเกษตรกรต้นแบบ : นางบังอร ไชยเสนา

อายุ ๔๕ ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๒๘ หมู่ที่ ๔ ตำบลยางโอง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๕๗๔๔๔๓๐

เทคโนโลยีเด่นของศูนย์เรียนรู้: การทำเกษตรผสมผสาน/เกษตรทฤษฎีใหม่ภายใต้แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สถานการณ์ของพื้นที่ : เกษตรกรในอำเภอเมืองสกลนคร ส่วนใหญ่มีอาชีพการทำเกษตรโดยการปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะการปลูกข้าวนาปีที่มีพื้นที่การเพาะปลูกจำนวน ๒๖๐,๙๕๑ ไร่ คิดเป็น ๗๗% ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ทั้งนี้การปลูกข้าวนาปีของเกษตรกรในพื้นที่ยังประสบปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูง เนื่องจากยังขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการแปลงที่ถูกต้อง ประกอบกับราคาผลผลิตตกต่ำ ส่งผลทำให้เกษตรกรมีภาระหนี้สิน และเกิดความท้อแท้ในการประกอบอาชีพด้านการเกษตร

ประวัติความเป็นมาในการทำการเกษตร

นางบังอร ไชยเสนา ปัจจุบันอายุ ๔๕ ปี มาจากอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร จบ การศึกษาเพียง ป.๖ ด้วยความอยากจนจึงต้องเดินทางเข้าไปทำงานทำในกรุงเทพฯ เพื่อทำงานรับจ้างด้วย ค่าแรงวันละ ๑๐๐ บาท กับการใช้ชีวิตในเมืองหลวงถึง ๕ ปี เต็ม จนกระทั่งได้พบกับสามีคือนายสันต์ จึงตัดสินใจกลับบ้านเกิดเมืองนอนกับบทเรียนที่ว่า การใช้แรงงานนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายการขาดโอกาสทางการศึกษาไม่สามารถเจริญก้าวหน้าได้อย่างแน่นอน จากนั้นก็ยึดอาชีพทำนา ทำสวนโดยเช่าที่นาจำนวน ๑๐ ไร่ ทำนาบ้าง ทำไร่บ้างและรับจ้างทำงานทุกอย่างที่ได้เงิน ทำงานหนักกระทั่งถึงกับแท้งลูกไปถึง ๒ คน ถึงกระนั้นชีวิตอันแร้นทืดของบังอรก็ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะต้นทุนการเกษตรสูง ต่อมาได้มีโอกาสไปเรียนรู้การทำเกษตรผสมผสาน ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และได้้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำการเกษตรและการดำรงชีวิต ทำให้มีรายได้เลี้ยงตนเองและมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง รวมถึงสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เกษตรกรและผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติตามเพื่อเกิดรายได้ต่อไป

นางบังอร ไชยเสนา เกษตรกรบ้านน้อยจอมศรี ตำบลฮาโหล อำเภอมืองสกลนคร เป็นหนึ่งในเกษตรกรที่พลิกผันชีวิตจากไม่มีกินสู่มีกินมีใช้เหลือเก็บเป็นทุนสำรองแก่ครอบครัวที่เกษตรกรจำนวนไม่น้อยในพื้นที่ภาคอีสานและทั่วประเทศให้ความสนใจและเดินทางไปเยี่ยมชมพร้อมขอแนวทางในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่องในทุกวันนี้ ในพื้นที่ที่ปลูกพืชผักทุกชนิด พร้อมเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ และเลี้ยงไก่ดำนั้น มีทั้งหมด ๕ ไร่ เป็นที่ของตนเอง มีความภาคภูมิใจในพื้นที่ตรงนี้เป็นอย่างมากเพราะเป็นของตนเองอย่างสมบูรณ์ โดยซื้อมาจากเงินที่ทำเกษตรแบบผสมผสาน มีรายได้ทุกวันและตลอดปี จึงเหลือเก็บสามารถซื้อที่ดินเป็นของตนเองได้

*พลิกพื้นดิน จำนวน ๕ ไร่ ให้เป็นแผ่นดินทอง

วันนี้ที่เป็นรายได้หลักของที่นี่คือ จำหน่ายกบ และเพกา

- เพาะกบและลูกอ๊อด
- การปลูกเพกา หรือภาษาอีสานเรียกว่า หมากลิ้นไม้ ที่สำคัญเป็นรายได้หลักขณะนี้ นอกจากขายผักแล้ว ยังจำหน่ายพันธุ์ให้กับเกษตรกรด้วย
- ชุดบ่อปลาจำนวน ๓ บ่อ บ่อละ ๒ งาน นำปลาประเภท ปลานมแปลงเพศจำนวน ๕๐,๐๐๐ ตัว ปลาดุก ตะเพียน ปลานิล
- ปลูก มะนาว ข่า ตะไคร้ พืชผักสวนครัว
- สร้างที่พัก และเล้าไก่ เป็ด มะนาว จำนวน ๑ ไร่
- ปลูกมะละกอพันธุ์กลางดง มาปลูก ในบ่อซีเมนต์
- ปลูกดาวเรือง

แนวความคิดและแรงบันดาลใจในการเป็นแหล่งเรียนรู้

นางบังอร ไชยเสนา เป็นเกษตรกรต้นแบบที่พัฒนาตนเองจนสามารถปฏิบัติและประสบผลสำเร็จในชีวิต และเป็นต้นแบบให้เกษตรกรในปัจจุบันนี้ เนื่องจากมีนิสัยชอบเรียนรู้และพัฒนา เข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานราชการ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เข้าร่วมโครงการของกรมส่งเสริมการเกษตร เป็น “Young Smart farmer ต้นแบบจังหวัดสกลนคร” ครั้งหนึ่งมีโอกาสได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการแสดงผลงาน Young Smart farmer ต้นแบบจังหวัดสกลนคร ในงานชุมนุมยุวเกษตรกรระดับประเทศ ประจำปี ๒๕๕๘ จัดโดยกรมส่งเสริมการเกษตร ที่จังหวัดเพชรบุรี พระองค์ได้ตรัสกับบังอรว่า “**ทำต่อไปนะ ทำเรื่อยๆ นะ ในหลวงท่านอยากให้เราเพราะคนจะได้มาเรียนรู้ จะได้บุญ**” จึงทำให้ นางบังอร ไชยเสนา มุ่งมั่นในการเป็นแหล่งเรียนรู้ ทำให้เป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบให้เพื่อนเกษตรกร จังหวัดสกลนคร และเกษตรกรทั่วประเทศ และเข้าร่วมเป็น ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

แนวทางพัฒนา

มีการทำการเกษตรแบบยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ต่อไปนอกจากจะนำพืชใหม่ ๆ มาลงปลูกแล้วก็จะเอาเงินที่ได้จากการขายพืชผักในแปลงปลูกมาสร้างที่พัก และห้องเรียนในพื้นที่เพื่อรองรับคณะที่จะเข้ามารับความรู้เรื่องเกษตรแบบผสมผสาน ที่ทำอย่างนี้ก็เพราะเข้าใจเป็นอย่างดีว่า การได้มาซึ่งความรู้ที่นั่นยากลำบากเหลือเกิน อย่างบางรายที่เดินทางมาดูงานที่แปลง ต้องขึ้นรถมอเตอร์ไซค์ไกลถึง ๑๐๐ กิโลเมตร ตกเย็นก็ต้องเดินทางกลับบ้านอีก ๑๐๐ กิโลเมตร เห็นใจและสงสาร เพราะเคยเป็นคนจน ตกยากมาก่อน ก็อยากจะช่วยคนอื่น ๆ ที่ลำบากอยู่ให้ได้มีกินมีใช้เช่นเดียวกัน

จุดเด่นของศูนย์เรียนรู้

การทำเกษตรแบบผสมผสานยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ความสามารถพิเศษ กิจกรรมเด่น

เป็นต้นแบบและวิทยากรถ่ายทอดความรู้เกษตรผสมผสาน การเพาะเลี้ยงกบ การปลูกเพกาต้นเตี้ย การปลูกมะละกอในบ่อซีเมนต์ การปลูกดาวเรือง

วางแผนการผลิตและการตลาด เป็นคนมีมานะ และช่างสังเกต มีการเรียนรู้โดยการทำการเกษตรแล้วราคาสินค้าตกต่ำ จึงมีการไปสำรวจตลาด โดยสอบถามราคาสินค้าไหนราคาสูงในช่วงไหน โดยเขียนหนังสือไม่ได้แต่ใช้วิธีการวาดรูป แล้ววางแผนการผลิตให้ผลผลิตออกสู่ตลาดในช่วงที่ราคาสูง ทำให้เกิดรายได้อย่างมาก ในปี ๒๕๕๕ มีรายได้จากการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ถึง ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

ฐานเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

๑. การเลี้ยงกบและการเพาะลูกอ๊อด
๒. การปลูกดาวเรืองเชิงการค้า
๓. การเลี้ยงปลาตุก ปลาหมอยักษ์ ปลานิล ปลาตะเพียน
๔. การปลูกมะละกอพันธุ์กลางดง
๕. การปลูกเพกาต้นเตี้ย
๖. ฐานการเรียนรู้การปรับปรุงบำรุงดินและการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ

๑. การเลี้ยงกบ

เป็นศูนย์เรียนรู้การเพาะเลี้ยงกบ เพื่อจำหน่ายลูกอ๊อด และลูกกบ ส่งจำหน่ายในประเทศ และประเทศเพื่อนบ้าน โดยให้เกษตรกรเรียนรู้การเพาะเลี้ยงเทคนิควิธีการเลี้ยง

๒. การเลี้ยงปลาดุก ปลาหมอยักษ์ ปลานิล ปละตะเพียน

๓. การปลูกดาวเรือง

๔. การปลูกมะละกอพันธุ์กลางดง

๕. การปลูกเพกาเตย

๖. ฐานการเรียนรู้การปรับปรุงบำรุงดินและการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ

ผลการดำเนินงานเด่น

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเมืองสกลนคร เป็นศูนย์ที่ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรในพื้นที่ ในชุมชน รวมทั้งเกษตรกรจังหวัดอื่น และเกษตรกรจากประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ สปป. ลาว เป็นต้น เข้ามาศึกษาเรียนรู้ การทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต โดยมีเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ คน/ปี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

สินค้าเกษตรเด่นในศูนย์เรียนรู้

สินค้าเกษตรในศูนย์เรียนรู้ สามารถสร้างรายได้ให้ศูนย์ ประมาณ ปีละ ๖๐๐,๐๐๐ บาท

โดยสินค้าที่สร้างรายได้ดีให้กลับศูนย์คือ

๑. ขยายต้นพันธุ์มะละกอพันธุ์กลางดง ซึ่งมีลักษณะเด่นคือต้นเดี่ยว ให้ผลผลิตตก เหมาะแก่การทำส้มตำ

๒. ผลิตลูกกบขาย ให้กับเกษตรกรทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดข้างเคียง

๓. จำหน่ายพันธุ์พืช เช่น เพกา ซึ่งมีผลผลิตตก และลำต้นไม่สูงมากนัก ขยายพันธุ์มะละกอพันธุ์กลางดง ขยายพันธุ์มะพร้าวน้ำหอม และอื่นๆ

การปักชำรากกิ่งฟ้า

การตัดชำราก เป็นวิธีการใช้ส่วนรากมาทำให้เกิดต้นใหม่ ส่วนตาที่เกิดขึ้นพัฒนาเป็นต้นได้ จะเกิดทางด้านใกล้โคนต้นและเกิดรากทางด้านปลายราก เพื่อให้สามารถสังเกตทิศทางการเกิดต้นและรากได้ จึงควรตัดปลายให้เฉียงและด้านบนเป็นรอยตัดตรง จะได้วางรากในการชำได้อย่างถูกต้อง

การเตรียมราก ส่วนของรากจากต้นอายุน้อยจะให้ผลสำเร็จสูงกว่าต้นที่มีอายุมาก และควรชำในระยะที่รากสะสมอาหารเต็มที่หลังฤดูการพักตัวหรือกำลังเข้าสู่ฤดูเจริญเติบโต

ความยาวของท่อนราก จะขึ้นอยู่กับขนาดของราก รากขนาดใหญ่ให้ตัดยาวท่อนละ ๒-๖ นิ้ว รากขนาดเล็กให้ตัดยาวท่อนละ ๑-๒ นิ้ว

การวางท่อนราก ให้ด้านใกล้โคนต้นตั้งขึ้นอยู่ใกล้ผิวดิน สะดวกในการเจริญของต้นใหม่

วัสดุ อุปกรณ์

- กรรไกรตัดกิ่ง
- ดินและวัสดุเพาะ
- กระจ่าง หรือวัสดุ สำหรับใส่ดินปักชำ
- สารป้องกันเชื้อรา
- ฮอร์โมนเร่งราก

การเตรียมดินและวัสดุชำ

ดินที่ใช้ผสมควรเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินร่วน ด้วยการผสมกับวัสดุ เช่น แกลบ ขี้เถ้า ขุยมะพร้าว อัตราส่วนดินกับวัสดุ ๒:๑ หรือ ๑:๑

เมื่อเตรียมวัสดุเพาะเสร็จ ให้บรรจุใส่กระจ่างดินเผาหรือพลาสติก หรืออาจก่ออิฐบล็อกกั้นเป็นแปลงเพาะชำ หรือทำการยกแปลงสูงด้วยการใส่วัสดุเพาะที่เตรียมไว้

การดูแลรักษา

การให้น้ำจำเป็นต้องให้น้ำทุกวัน วันละ ๑-๒ ครั้ง เช้า-เย็นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาความชุ่มชื้น โดยระวังไม่ให้น้ำมากจนท่วมขังหรือดินเปียกมาก เพราะอาจทำให้รากเน่า ส่วนการใส่ปุ๋ยไม่จำเป็นในระยะแรก แต่อาจใส่ปุ๋ยก่อนระยะย้ายกล้าออกปลูก ประมาณ ๑-๒ อาทิตย์ ด้วยการละลายปุ๋ยหรือใช้ปุ๋ยน้ำ สูตร ๑๖-๒๐-๐

หลังจากปักชำ จะรู้ได้อย่างไรว่าย้ายไปปลูกได้ ข้อสังเกตง่ายๆ คือ หากปักชำลงแก้วหรือถุงพลาสติกใสจะเห็นรากงอกมาถึงก้นแก้ว หรือสังเกตว่ามีใบแตกออกมาจำนวนมาก อย่างไรก็ตามไม่ควรย้ายต้นออกมาทันที ให้ค่อยๆ แยกที่ครอบที่ละนิดเพื่อให้ต้นปรับตัว จากนั้นจึงย้ายปลูกในแปลงหรือสถานที่ตามต้องการ

รางวัลภาคภูมิใจ

เกษตรกรต้นแบบนางบังอร ไชยเสนา ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาการประมง)

ณ วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร นับเป็นศูนย์เรียนรู้ที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน และนำนวัตกรรมเกษตรกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้ของคนในชุมชน มีเกษตรกรทั้งในจังหวัดสกลนคร เกษตรกรภายในประเทศ และต่างประเทศ เช่น สปป.ลาว เข้ามาศึกษาดูงาน

ศูนย์ฯ มีการสร้างฐานเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เข้ามาเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้จริงในพื้นที่ของตนเอง โดยในหนึ่งปีมีผู้เข้ารับความรู้จากศูนย์แห่งนี้ประมาณปีละ ๓๐,๐๐๐ คน นับเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรของชุมชนโดยชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน